

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Archwilio Cymunedau
Dyddiad y Cyfarfod:	12 Mawrth 2015
Aelod/Swyddog Arweiniol:	Aelod Arweiniol dros Addysg/ Pennaeth Addysg
Awdur yr Adroddiad:	Pennaeth Addysg
Teitl:	Categoriâu Iaith holl ysgolion Sir Ddinbych

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Categoriâu iaith ysgolion yn Sir Ddinbych.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Ar 30 Medi 2014 penderfynodd y Cabinet ofyn i Grŵp Strategol Cymraeg mewn Addysg adolygu categori iaith pob ysgol yn ystod tymor yr hydref a chyflwyno adroddiad i'r Pwyllgor Archwilio ar ddechrau gwanwyn 2015.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod y Pwyllgor yn:

- 3.1. ystyried y wybodaeth sydd wedi'i darparu ynghylch adolygu categorïau iaith; a
- 3.2. penderfynu os oes angen monitro gweithredu'r adolygiad ymhellach.

4. Cyd-destun y categorïau

Mae Diffinio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg, Hydref 2007 (dogfen rhif 023/2007) yn amlinellu disgrifiadau a chategoriâu ysgolion yn ôl faint o Gymraeg sy'n cael ei defnyddio wrth ddysgu ac addysgu; ac yn yr ysgol o ddydd i ddydd.

Defnyddir y categorïau er mwyn casglu gwybodaeth ynglŷn â darpariaeth yn genedlaethol ac fe'u defnyddir yn lleol gan awdurdodau addysg ac ysgolion er mwyn rhoi gwybod i rieni am ba fath o ysgolion sydd ar gael mewn cymdogaethau gwahanol. Mae'r ddogfen yn datgan y dylai'r wybodaeth helpu llywodraeth leol a chenedlaethol i asesu os yw'r ddarpariaeth yn cwrdd â'r galw lleol.

Yn unol â'r angen sydd wedi'i amlinellu yn y ddogfen hon, mae categorïau a disgrifiadau wedi eu cynnwys yn y llyfryn gwybodaeth 'Ysgolion Sir Ddinbych: Gwybodaeth i rieni, gwarcheidwaid a gofalwyr', sy'n cael ei gyhoeddi'n flynyddol.

Mae'n bwysig nodi bod dogfen y Llywodraeth yn datgan 'Er nad oes unrhyw sail gyfreithiol i'r diffiniadau, eu diben yw rhoi gwell gwybodaeth i rieni ac i lywodraeth leol a chenedlaethol ynghylch i ba raddau y mae disgyblion yn

dysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.' Diffinio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg, Hydref 2007, tudalen 2.

Mae'r categorïau (ar gyfer cyfnod gorfodol addysg) yn diffinio ysgolion cynradd ac uwchradd yn ôl y canlynol:

- y cyfrwng addysgu ym mhob cyfnod allweddol: h.y. canran y cwricwlwm (cynradd) a chanrannau'r pynciau (uwchradd) a addysgir drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg;
- yr iaith/ieithoedd a ddefnyddir wrth gyfathrebu â disgyblion y tu allan i'r cwricwlwm, ethos yr ysgol, yr iaith a ddefnyddir yn yr ysgol o ddydd i ddydd, a'r iaith/ieithoedd sy'n cael eu defnyddio i gyfathrebu â'r rhieni; ac
- y canlyniadau arferol a ddisgwylir ar gyfer disgyblion sy'n mynychu pob math o ddarpariaeth o ran eu datblygiad addysgol.

Nid yw'r diffiniadau'n ceisio mynd ati i bennu yn union yr hyn y gallai disgyblion unigol ei gael yn yr ysgol.

4.1 Meini prawf y categorïau

Mae'r categorïau canlynol yn y sector cynradd:

1. Ysgol Gynradd Cyfrwng Cymraeg
2. Ysgol Gynradd Ddwy Ffrwd
3. Ysgol Gynradd Drawsnewidiol (cyfrwng Cymraeg ond â defnydd sylweddol o'r Saesneg)
4. Ysgol Gynradd cyfrwng Saesneg yn bennaf ond â defnydd sylweddol o'r Gymraeg
5. Ysgol Gynradd cyfrwng Saesneg yn bennaf

Mae'r categorïau canlynol yn y sector uwchradd:

1. Ysgol Uwchradd Cyfrwng Cymraeg
2. Ysgol Uwchradd Ddwyieithog (mae'r categori hwn wedi ei rannu'n 4 is-adran)
3. Ysgol Uwchradd cyfrwng Saesneg yn bennaf ond â defnydd sylweddol o'r Gymraeg
4. Ysgol Uwchradd cyfrwng Saesneg yn bennaf

Noder nad oes yna fframwaith categori iaith ar gyfer ysgolion arbennig. Addysgir y Gymraeg fel ail iaith yn bennaf yn ysgolion arbennig Sir Ddinbych.

Mae esboniad manwl o bob categori wedi'i roi yn Atodiad 1.

4.2 Holiadur Categori Iaith

Mae dyhead clir am sgiliau dwyieithog yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg. Mae'r cynllun hefyd wedi mabwysiadu'r dyhead hirdymor y bydd holl blant a phobl ifanc y Sir yn gadael addysg llawn amser yn gymwys ac yn hyderus wrth ddefnyddio'r Gymraeg a'r Saesneg. Mae'r Cyngor yn cydnabod mai dyhead hirdymor yw hwn na fydd yn cael ei gyflawni am nifer o flynyddoedd. Er mwyn cyflawni'r dyhead hwn bydd y Cyngor yn parhau i

ehangu darpariaeth Cyfwng Cymraeg drwy'r sir er mwyn adlewyrchu a manteisio ar y galw cynyddol am addysg cyfrwng Cymraeg. Bydd y Cyngor yn cydweithio â'n hysgolion cyfrwng Cymraeg a Dwyieithog i gynyddu nifer y disgyblion sy'n derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg, ac i sicrhau bod y disgyblion sy'n derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg yn y sector cynradd yn parhau i wneud yn y sector uwchradd. (Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2014-17 t. 2)

Yn 2014 cytunodd Grŵp Strategol Cymraeg mewn Addysg, sef y grŵp sy'n monitro darpariaeth Cynllun y Gymraeg mewn Addysg Sir Ddinbych, bod amcanion y Cynllun yn galw am werthuso'r ddarpariaeth bresennol ym mhob ysgol yn Sir Ddinbych yn ôl meini prawf y categorïau. Atgyfnerthwyd y galw hwn ymhellach gan benderfyniad y Cabinet ar 30 Medi 2014 i ofyn i Grŵp Strategol Cymraeg mewn Addysg adolygu categori pob ysgol yn ystod tymor yr hydref a chyflwyno adroddiad i'r Pwyllgor Archwilio ar ddechrau gwanwyn 2015.

Anfonwyd holiadur i bob ysgol gynradd ac i'r ddwy ysgol uwchradd ddwyieithog, Ysgol Dinas Brân ac Ysgol Brynhyfryd.

Gweler Atodiad 2.

4.3 Canlyniadau'r holiadur

Cynradd

Ar sail y dystiolaeth a gyflwynwyd drwy'r holiadur mae darpariaeth pob ysgol gynradd wedi'i chymharu â'i chategori presennol, sydd fel a ganlyn:

1 Cyfrwng Cymraeg: Betws GG, Carreg Emlyn, Bro Dyfrdwy, Twm o'r Nant, Bro Elwern, Henllan, Gwernant, Bro Cinmeirch, Pentrecelyn, Y Llys, Pant Pastynog, Dewi Sant, Pen Barras, Tremeirchion
2 Dwy Ffrwd: Llanfair, Rhewl
3 Trawsnewidiol: Dim Ysgolion
4 Ysgol Gynradd cyfrwng Saesneg yn bennaf ond â defnydd sylweddol o'r Gymraeg: Carrog, Caer Drewyn, Bryn Clwyd, Dyffryn Iâl, Llywelyn
5 Ysgol Gynradd cyfrwng Saesneg yn bennaf: Y Faenol, Bodfari, Cefn Meiriadog, y Santes Ffraid, Frongoch, Pendref, Y Parc, Hiraddug, Gellifor, Bro Famau, Llanbedr, Bryn Collen, Melyd, Bodnant, Clawdd Offa, Penmorfa, Y Castell, Bryn Hedydd, Emmanuel, Mair, Christchurch, Borthyn, Stryd Rhos, Llanelwy VP, Esgob Morgan, Trefnant

Gweler Atodiad 3 am ddadansoddiad manwl o'r ymatebion.

Mae'r ymatebion wedi eu gwirio yn ôl deilliannau addysgol cyfredol yr ysgolion. Er enghraifft:

Ysgol Dewi Sant (Categori 1) – asesir pob disgybl drwy gyfrwng y Gymraeg ar ddiwedd Cyfnodau Allweddol.

Ysgol Llanfair (Categori 2) – yn 2014, aseswyd 73% o ddisgyblion drwy gyfrwng y Gymraeg ar ddiwedd Cyfnod Allweddol 2.

Ysgol Carrog (Categori 4) – asesir pob disgybl drwy gyfrwng y Saesneg.

Ysgol Emmanuel (Categori 5) – asesir pob disgybl drwy gyfrwng y Saesneg.

Ysgolion Uwchradd

Mae Ysgol Brynhyfryd yn cynnig y nifer gofynnol o gyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg i fodloni meini prawf categori 2B. Cadarnhawyd hyn gan yr ysgol.

Ar sail y wybodaeth a ddarparwyd gan yr ysgol, nid yw Ysgol Dinas Brân yn cynnig y nifer gofynnol o gyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg i fodloni meini prawf diffiniad Llywodraeth Cymru ar gyfer categori 2B. Mae'r wybodaeth yn awgrymu bod yr ysgol yn fwy tebygol o fodloni meini prawf categori 2C.

Mae'r ymateb manwl wedi'i roi yn Atodiad 4.

4.4 Crynodeb

Yn ôl y categorïau a gofnodwyd yn y llyfryn ar gyfer rhieni, mae yna 47 ysgol gynradd yn Sir Ddinbych. Ystyrir 14 ohonynt yn rhai Cyfrwng Cymraeg, 2 yn ysgolion Dwy Ffrwd, 5 yn Gyfrwng Saesneg yn bennaf â defnydd sylweddol o'r Gymraeg, a 26 yn Gyfrwng Saesneg.

Ar sail y canlyniadau sydd wedi'u coladu o'r holiaduron a'r data ynghylch cyrhaeddiad, mae rhai ysgolion nad ydynt ar hyn o bryd yn bodloni meini prawf eu categori presennol yn llawn.

Ysgol Rhewl – nododd yr ysgol bod rhywfaint o ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yno ac er nad yw'r un disgybl wedi ei asesu drwy gyfrwng y Gymraeg dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, mae'r ysgol yn disgwyl asesu dau ddisgybl drwy gyfrwng y Gymraeg yn 2015.

Ysgol Llywelyn – mae'r ysgol yn cydnabod nad yw'n darparu canran ddigonol o'i darpariaeth drwy gyfrwng y Gymraeg i barhau yng nghategori 4. Nododd yr ysgol fod y ddarpariaeth yno'n gategori 5.

Ysgol Dyffryn Iâl – nododd yr ysgol ei bod yn cynnig mwy nag un ffrwd iaith. Aseswyd 4 disgybl drwy gyfrwng y Gymraeg dros y 3 mlynedd ddiwethaf.

Yn y sector uwchradd, ar sail y canlyniadau a goladwyd, mae Ysgol Brynhyfryd yn bodloni meini prawf ysgol categori 2B. Mae Ysgol Dinas Brân yn bodloni meini prawf ysgol categori 2C.

5 Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae'r adroddiad hwn yn cyfrannu at y Flaenoriaeth Gorfforaethol o wella perfformiad mewn addysg ac ansawdd adeiladau ein hysgolion.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Amh.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Gydraddoldeb (AEC) a gynhaliwyd ar y penderfyniad?

Byddai'r angen i gyflawni Asesiad o Effaith ar Gydraddoldeb yn cael ei ailasesu pan fydd categori iaith ysgol yn newid, fel rhan o broses statudol. Gweler Atodiad 5.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gydag Archwilio ac eraill?

Amh.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Amh.

10. Pa risgiau sy'n bodoli ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Amh.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae Erthygl 6.3.2(d) yn datgan y gall y Pwyllgorau Archwilio "ystyried unrhyw fater a gyfeiriwyd ato gan y Cyngor neu'r Cabinet".

Swyddog Cyswllt:

Pennaeth Addysg

Ffôn: 01824 708009